

Protokoll fört vid enskild föredragning

Regeringskansliet

Enheten för rättsliga och internationella frågor, Rk1a

Beslutande

Lantråd

Veronica Thörnroos

Föredragande

Rättschef

Michaela Slotte

Justerat

Nr 74

Yttrande gällande regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av beredskapslagen och värnpliktslagen.

ÅLR 2022/3118

282 Rk1a

Beslut

Landskapsregeringen beslöt lämna yttrande till justitieministeriet enligt **bilaga 1**.

Hänvisning
VN0064012

Justitieministeriet
Avdelningen för demokrati och offentlig rätt
Johanna.Suurpaa@gov.fi

Kontaktperson
Rättschef Michaela Slotte

Ärende

Begäran om yttrande gällande regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av beredskapslagen och värnpliktslagen

Begäran om utlåtande och behörighetsfördelning

Justitieministeriet har den 13 april 2022 inbegärt Ålands landskapsregerings yttrande gällande Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av beredskapslagen och värnpliktslagen. Begäran har kompletterats med den svenska versionen av propositionen i ett senare skede. Justitieministeriet önskar få eventuella kommentarer senast den 20 april 2022 kl. 15.00.

Inledningsvis önskar landskapsregeringen påpeka att Justitieministeriets begäran om yttrande inte uppfyller kraven på hörande enligt 28 § 2 mom. och 33 § självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) med beaktande av att utlåtandetiden är högst begränsad för ett heltäckande utlåtande från Ålands landskapsregerings sida. Detta särskilt med beaktande av att påskhelgen infaller under den begränsade utlåtandetiden om en vecka.

Enligt 27 § 34 punkten i självstyrelselagen för Åland har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om beredskap inför undantagsförhållanden. Enligt 30 § i självstyrelselagen ankommer förvaltningen i angelägenheter som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet på riksmyndigheterna och enligt 23 § självstyrelselagen ankommer förvaltningen i angelägenheter som faller inom lagtingets lagstiftningsbehörighet på motsvarande sätt landskapets myndigheter. Genom republikens presidents förordning om skötseln i landskapet Åland av förberedande uppgifter för undantagsförhållanden (FFS 900/2000) har en överenskommelseförordning ingåtts för att reglera förvaltningsuppgifter och hantera behörighetsfrågor inför undantagsförhållanden. Vad som gäller under undantagsförhållanden är däremot oreglerat i självstyrelselagen och behörighetsfördelningen mellan riket och Åland är oklar. Antagandet av och tillämpningen av beredskapslagen (FFS 1552/2011) och författningar som utfärdats med stöd av den ändrar inte, enligt 69 § självstyrelselagen, behörighetsfördelningen mellan landskapet Åland och riket särskilt då åländsk lagstiftning avviker från motsvarande lagstiftning i riket.

En överenskommelseförordning saknas

Under behandlingen av Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till beredskapslag samt vissa lagar som har samband med den (RP 3/2008 rd) anfördes i försvarsutskottets betänkande (FsUB 3/2010) att *"Enligt 27 § 34 punkten i självstyrelselagen för Åland har riket lagstiftningsbehörighet i bland annat frågor som gäller beredskap inför undantagsförhållanden. Beredskapslagen ska således också tillämpas på Åland. Hur uppgifterna vid beredskapen inför undantagsförhållanden ska ordnas finns inskrivet i en överenskommelseförordning som avses i 32 § i självstyrelselagen"*. Grundlagsutskottet resonerar i sitt utlåtande även kring Ålands ställning och hur den förhåller sig till beredskapslagen (GrUU 6/2009 rd, s. 14/l). Försvarsutskottet skriver under grundlagsutskottets åsikt att beredskapslagen måste tillämpas med respekt för Ålands demilitariserade och neutraliserade särställning. I likhet med grundlagsutskottet anser försvarsutskottet det viktigt att det också avgörs genom en överenskommelseförordning hur de förvaltningsuppgifter som beror på att beredskapslagen tillämpas ska ordnas.

Av grundlagsutskottets betänkande gällande Statsrådets förordning om ibruktagnin av befogenheter i enlighet med 86 och 88 § i beredskapslagen (GrUU 1/2021) framgår att *"Grundlagsutskottet konstaterade i samband med att beredskapslagen stiftades att tillämpningen av beredskapslagen även på Åland i praktiken kan leda till att sådana förvaltningsuppgifter som landskapsmyndigheterna normalt sköter kan överföras på riksmyndigheterna när beredskapslagen tillämpas. Utskottet har med beaktande av Ålands särställning ansett det viktigt att det utöver hur uppgifterna vid beredskapen inför undantagsförhållanden ska ordnas också avgörs genom en överenskommelseförordning hur de förvaltningsuppgifter som beror på att beredskapslagen tillämpas ska ordnas i landskapet Åland (GrUU 6/2009 rd, s. 14/l). Utskottet vidhåller med eftertryck sin tidigare ståndpunkt."*

Landskapsregeringen konstaterar kort att den överenskommelseförordning som både grundlagsutskottet och försvarsutskottet har efterlyst under den tid undantagsförhållanden råder ännu inte över 10 år efter att beredskapslagen trädde i kraft förverkligats. Landskapsregeringen konstaterar även på nytt i samband med utkastet till Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av beredskapslagen och värnpliktslagen (VN0064012) att den föreslagna regleringen och det utvidgade tillämpningsområdet för beredskapslagen gällande hybridhot inte beaktar Ålands särställning samt att regleringen i lagförslaget så som hela beredskapslagen utgår ifrån en lagstiftning som till stora delar inte är tillämplig på Åland och en samhällsstruktur som inte finns på Åland.

Lagförslagets tillämplighet på Åland

Enligt 18 § 4 och 13 punkten i självstyrelselagen hör kommunernas förvaltning och socialvården till åländsk lagstiftningsbehörighet. Enbart administrativa ingrepp i den personliga friheten hör, enligt 27 § 24 punkten i självstyrelselagen, till rikets

lagstiftningsbehörighet. På Åland är det kommunalförbundet Kommunernas socialtjänst k.f. som, enligt landskapslagen (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst, ansvarar för socialvården inklusive utkomststöd till den åländska befolkningen. Socialvården på Åland regleras i landskapslagen (2020:12) om socialvård och annan specifik lagstiftning på området. Detta medför att regleringen i 57 § a § och 131 § lagförslaget som utgår ifrån att det är välfärdsområden som ansvarar för befolkningens nödvändiga omsorg och försörjning samt att välfärdsområden ska handha vissa uppgifter vid beviljandet av och återkrav av föreslaget stöd inte går att tillämpa på Åland. Det kan även nämnas att de föreslagna finansieringsbestämmelserna i 57 a § lagförslaget går att tillämpa då det inte finns några välfärdsområden på Åland och då de uppgifter som föreslås i 57 § a § och 131 § lagförslaget inte ingår i finansieringen av självstyrelsen.

Enligt 18 § 1, 2 och 4 punkten självstyrelselagen hör självstyrelsemyndigheternas organisation, kommunernas förvaltning, landskapets- och kommunernas tjänstemän samt kollektivavtal för dessa till åländsk lagstiftningsbehörighet. Som ett konstaterande kan därför göras att tillämpligheten på Åland av regleringen i 93 § och 94 § beredskapslagen inklusive de föreslagna ändringarna rörande avvikelser från anställningsvillkor och begränsning av uppsägningsrätten är högst oklar speciellt då bestämmelserna inte beaktar den offentliga strukturen på Åland och de myndigheter som handhar motsvarande uppgifter på Åland. Det kan även noteras att det offentliga bolag i form av Åda Ab som handhar vissa informationsteknologitjänster till myndigheter på Åland inte omfattas av 93 § 2 mom. i lagförslaget. Regleringen om avvikelser från anställningsvillkor och begränsning av uppsägningsrätten utgör redan utan att beakta det oklara rättsläget på Åland en betydande inskränkning av den personliga friheten enligt 7 § 1 mom. Finlands grundlag (FFS 731/1999). Enligt 18 § 6 punkten självstyrelselagen hör också ordning och säkerhet till åländsk lagstiftningsbehörighet, varvid tillämpningen av den utvidgade bestämmelsen om begränsning av uppsägningsrätten för polisväsendet i 94 § 4 mom. lagförslaget blir oklar gentemot anställda vid Ålands polismyndighet.

Enligt 18 § 6 och 21 punkten självstyrelselagen hör allmän ordning och säkerhet samt vägtrafik, spårbunden trafik och båttrafik till åländsk lagstiftningsbehörighet. Regleringen i lagen om transporttjänster (FFS 320/2027) och vilka som enligt 122 a § i lagförslaget skulle ha en skyldighet att producera transporttjänster på Åland vid hybridhotssituationer så som massinvandring måste därför anses högst oklar. Den inskränkning för tillhandahållare av transporttjänster som regleringen medför samt osäkerheten och oklarheten rörande om den föreslagna regleringen ens gäller på Åland kan inte anses överensstämma med egendomsskyddet och delvis näringsfriheten i 15 § 1 mom. respektive 18 § 1 mom. i Finlands grundlag.

Enligt 18 § 7, 8 och 9 punkten självstyrelselagen hör byggnads- och planväsendet, inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter för allmänt behov mot full ersättning, hyra samt lega av jord till åländsk lagstiftningsbehörighet. Vad gäller finska statens behov av mark

och byggnader regleras detta i 61 § självstyrelselagen. Hur skyldigheten och ersättningen för ägaren eller innehavaren av en fastighet på Åland att överlåta byggnader och lägenheter till Migrationsverkets förfogande för ordnandet av mottagningstjänster under undantagsförhållanden förhåller sig till behörighetsfördelningen i självstyrelselagen och specifikt till regleringen av statens mark och byggnader i 61 § självstyrelselagen tas inte ens upp eller behandlas i lagförslaget. Då den föreslagna regleringen i 122 b § och 128 § lagförslaget utgör en omfattande inskränkning av egendomsskyddet i 15 § 1 mom. Finlands grundlag bör denna fråga utredas mycket mer utförligt.

Enligt 18 § 20 punkten självstyrelselagen hör postväsendet samt rätt att utöva rundradio- och televisionsverksamhet på Åland till åländsk lagstiftningsbehörighet. Utöver det faktum att 126 § i beredskapslagen varken nu eller i och med den föreslagna ändringen i lagförslaget rörande meddelanden från Gränsbevakningsväsendet beaktar behörighetsfördelningen i självstyrelselagen eller en eventuell skyldighet för utgivare på Åland att utan ersättning publicera och sända meddelanden från statliga eller motsvarande åländska myndigheter så blir bestämmelsens tillämpning på Åland oklar.

Enligt 27 § 22 och 23 punkten självstyrelselagen hör straffrätt och rättsskipning till rikets lagstiftningsbehörighet. Med hänvisning till den straffrättsliga legalitetsprincipen i 8 § Finlands grundlag och de oklarheter som råder vad gäller hela beredskapslagen och det som framförts ovan om hela lagförslagets tillämpning på Åland kan utvidgningen av straff för brottet beredskapsförseelse i 133 § lagförslaget ifrågasättas vad gäller individer och aktörer på Åland.

Då det är oreglerat och oklart om de värnpliktiga som hör till reserven, enligt lagen om ändring av 79 § värnpliktslagen, kan förordnas till tjänstgöring vid storolyckor och i andra allvarliga situationer även på Åland samt då arbetet ska ledas av den militärperson som förordas till chef för avdelningen måste det ifrågasättas om regleringen i lagförslaget överensstämmer med Ålands folkrättsliga ställning som demilitariserat och neutraliserat område.

Ålands landskapsregerings sammanfattande synpunkt

Ålands landskapsregering har redan upprepade gånger och senast i ett utlåtande daterat 10.3.2022 framfört att det finns ett behov av att omgående tillsätta en särskild gemensam arbetsgrupp för att utreda och överenskomma om hur behörigheten under undantagsförhållanden mellan landskapet Åland och riket ska hanteras. Rådande oklara situation har visat sig djupt olycklig inte minst under de undantagsförhållanden som rådde under covid-19-pandemin. Redan då beredskapslagen (FFS 1552/2011) stiftades för över tio år sedan uttalade sig både grundlagsutskottet och försvarsutskottet om behovet av att i enlighet med 32 § självstyrelselagen för Åland ingå en överenskommelseförordning som tydliggör och reglerar behörigheten under undantagsförhållanden. Då varken regleringen i beredskapslagen generellt och nu i lagförslaget som utvidgar beredskapslagens

tillämplighet till hybridhotssituationer beaktar behörighetsfördelningen mellan landskapet Åland och riket samt då beredskapslagen endast utgår ifrån lagstiftning i riket och myndighetsstrukturen i riket utan att beakta Ålands särställning finns betydande betänkligheter vad gäller lagförslagets förenlighet med bestämmelser i självstyrelselagen, den personliga friheten i 7 § 1 mom. Finlands grundlag (FFS 731/1999) samt egendomsskyddet och näringsfriheten i 15 § 1 mom. respektive 18 § 1 mom. Finlands grundlag. Det är finska statens och landskapsregeringens ansvar att de strukturer och beslutsprocesser som behövs finns på plats även på Åland ifall undantagsförhållanden blir aktuella eller om hybridhotssituationer uppstår.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Rättschef

Michaela Slotte

FÖR KÄNNEDOM

Ålands lagtings självstyrelsepolitiska nämnd, info@lagtinget.ax
Landshövding Peter Lindbäck, peter.lindback@ambetsverket.fi
Ålandsminister Anna-Maja Henriksson, anna-maja.henriksson@gov.fi
Statssekreterare Mikaela Nylander, justitieministeriet, mikaela.nylander@gov.fi
Enhetschef Maria Guseff, utrikesministeriet, maria.guseff@gov.fi
Kanslichef Kirsi Pimiä, inrikesministeriet, kirsi.pimia@gov.fi
Riksdagsledamot Mats Löfström, mats.lofstrom@riksdagen.fi